

Pendling og stemmeprocent

Af Nils Groes, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut
og Steffen Petersen, Syddansk Universitet Odense

1. Indledning

Denne artikel handler om pendling og vælgeradfærd. Helt præcist har vi set på, hvordan ændringen i pendling over kommunegrænsen påvirker stemmeprocenten i de danske kommuner. Stemmeprocenten kan tages som udtryk for vælgerens lokalpolitiske engagement.

Udgangspunktet er den stigende pendling i Danmark i de sidste årtier og dermed den stigende forskel på dagbefolkningen (de, som arbejder i kommunen) og natbefolkningen (de erhvervsaktive, som bor der) i hver eneste kommune. Hypotesen er, at når flere erhvervsaktive pendler ud af kommunen, vil færre interessere sig fuldt så meget for det politiske liv i den selv samme kommune, hvor de bor. De, som har deres arbejde i en anden kommune, kan nok blive lige så interesseret i forholdene, der hvor de arbejder, som der hvor de bor. Eller måske miste noget af interessen for kommunalpolitik i det hele taget. Sovekommuner har generelt intet ry for lokalpolitisk entusiasme.

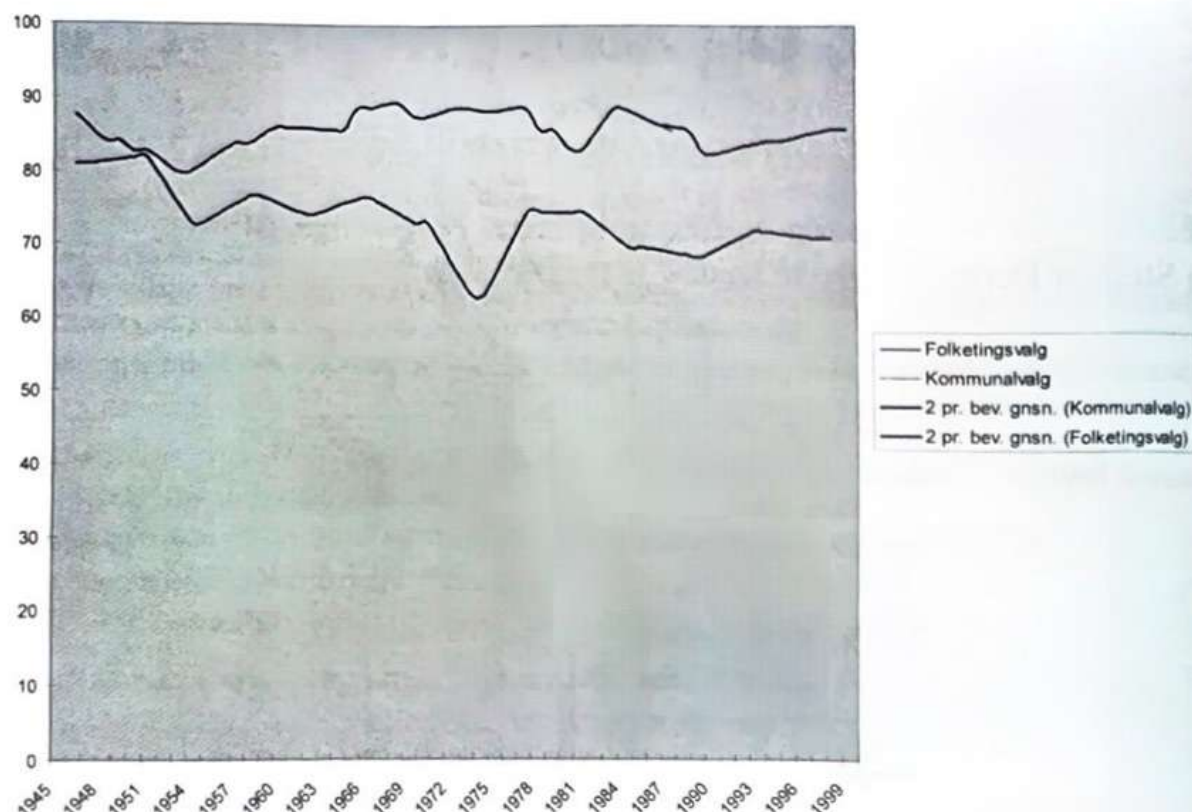
Vi tror imidlertid, der er forskel på store og små kommuner. Stigende pendling fører til faldende stemmeprocent i de mange mindre og mellemstore kommuner, hvor flertallet pendler ud. Men ikke i de (færre) større kommuner, hvor flere pendler ind end ud.

Med stedse flere erhvervsaktive, der pendler ud af deres bopælskommune, kan resultatet blive større lokalpolitisk apati i de mindre og mellemstore kommuner. Disse kommuners ry som bastioner for lokaldemokratiet kan ende som en sandhed med modifikationer.

2. Hypotesen

Vi vil opstille den hypotese, at øget udpendling fra de mindre og mellemstore kommuner fører til lavere stemmeprocent i de selv samme kommuner, og at denne sammenhæng handler om social tilpasning. De, som begynder at pendle ud af deres kommune, kommer i kontakt med nye grupper på deres arbejdsplads og påvirkes af deres normer. At der dermed også er tale om ændringer i holdninger samt viden og interesser synes oplagt.

I de seneste mange år er pendlingen imellem kommunerne øget voldsomt og arbejdskraftoplandene er blevet meget større. Det er ikke kun udpendlingen fra (de små) landkommuner, der er gået i vejret; men pendlingen både ind til og ud fra kommuner af alle typer og størrelser er steget. Dermed er kontakten til bopælskommunen blevet mindre for et stigende antal erhvervsaktive borgere. Pendlerne bliver fremmedgjorte i den lokale idyl. Med til historien hører, at også handelsoplandene bliver større. Hvor mange mennesker før boede, arbejdede og handlede i samme

Valgdeltagelse ved folketings- og kommunalvalg (1945-98)

Kilde: Mouritzen (1997) og Statistisk Årbog

kommune (hvor de måske endda var født og opvokset) er det nu almindeligt blandt erhvervsaktive, ikke mindst i forstads- og landkommuner, at arbejde, købe ind og dyrke fritidsinteresser i en anden (større) kommune end ens egen. Det er naturligt at forestille sig, at interessen for og engagementet i lokalpolitikken i sådanne udpendlingskommuner derved svækkes. Pendlerne diskuterer næppe så ivrigt de politiske forhold i deres bopælskommune med kollegerne på arbejdspladsen, som hvis de boede og arbejdede i samme kommune. Hvis snakken i kantinen skal tage et fælles udgangspunkt, bliver det måske snarere en populær fjernsynsudsending end lokale forhold – i hvert fald i de mindre kommuner. Og det bliver snarere kampene i

superligaen end udfaldet for det lokale 3. divisionshold, der får folk på dupperne. Debatten på en arbejdsplads i Århus Kommune kan nok dreje sig om Århus' ve og vel – også blandt de, som bor i Galten. Men i en virksomhed i Galten vil indpendlerne fra Århus næppe interessere sig meget for forholdene i Galten. Og udpendlerne fra Århus vil formentlig stadig handle, dyrke sport og kultur i Århus. Der formodes altså at være en forskel på effekten af stigende bruttopendling: Den påvirker de mindre og mellemstore kommuner (med nettoudpendling), men ikke de større bykommuner (med nettoindpendling). Udviklingen i beskæftigelsesmulighederne bestemmes heller ikke længere så meget af forholdene i bopælskommunen, men i et ar-

bejdskraftopland, som er mange gange større end kommunen.

Væksten i pendlingen kan måske være med til at forklare faldet i den kommunale stemmeprocent i forhold til stemmeprocenten ved folketingsvalget, jf. fig. 1. (Selv om den ændrede mediestruktur (færre lokalaviser, de elektroniske mediers voksende betydning), uddannelsessøgning og mobilitet sikkert også har betydning.) Det er i det mindste iøjnefaldende, at den forskellige udvikling i stemmeprocenten ved henholdsvis folketings- og kommunalvalgene begyndte i 1950'erne, hvor fjernsynet vandt indpas og bilparken mangedobledes.

Den øgede pendling kan måske også være med til at forklare faldet i lokallisternes stemmetal og repræsentation ved kommunalvalgene. Pendlere/tilflyttere har næppe nemt ved at holde interessen fangen ved lokalhistoriske skillelinier, der ikke er kendt uden for kommunegrænsen. Og hvis et lille parti er opstillet i bopælskommunen, men ikke der, hvor folk arbejder, kan det få svært ved at nå ud til pendlerne.

I hvert fald har vi undersøgt, om det ændrede pendlingsmønster har ført til ændret lokalpolitisk engagement, målt som ændret stemmeprocent ved kommunalvalg.

Hypoteserne er, at:

- en vækst i udpendlingen i en kommune vil føre til et fald i stemmeprocenten
- dette gælder de mindre og mellemstore kommuner (mellem 5.000 og 25.000 indbyggere), men ikke de større bykommuner (over 25.000 indbyggere).

Øget udpendling påvirker den lokalpolitiske interesse negativt i kommuner under 25.000 indbyggere, men ikke i de, som er større. Eller om man vil: Øget bruttopendling påvirker stemmeprocenten negativt i deciderede ud-

pendlerkommuner, men ikke i indpendlerkommuner.

Dette må også føre til mindre spredning i kommunernes stemmeprocent.

3. Resultatet

Resultatet af analysen viser, at i de 212 kommuner med 5.000-25.000 indbyggere spiller udpendlingen en vigtig rolle (jf. Groes og Petersen, (2000) for en nærmere beskrivelse af tal og analyser). Hvis procenten af udpendlere i forhold til beskæftigede i en kommune fx stiger med ti procentpoint (fx fra 40 til 50 pct.) så falder stemmeprocenten med 1,6 procentpoint (fx fra 74 til 72,4 pct.). Hvis vi imidlertid nøjes med at se på kommuner i denne størrelsesgruppe uden for Hovedstadsregionen, er effekten mindre, men resultatet er stadigvæk klart.

For de helt små kommuner (under 5.000 indbyggere) er resultatet det samme, men mere grumset. Det kan skyldes, at disse kommuner omfatter mindre øer (Samsø, Ærø, m.fl., hvor forholdene er meget specielle og pendling ikke så let. Der er dog ikke mere end 18 kommuner med under 5.000 indbyggere, så analysen for denne blandede gruppe alene er tvivlsom.

For de 45 kommuner med over 25.000 indbyggere er der ingen sammenhæng mellem vækst i udpendling og stemmeprocent. Hypotesen om forskel mellem større og mindre kommuner bliver altså bekræftet.

Vi har også analyseret effekten af øget udpendling på kommuner med henholdsvis positiv og negativ nettoindpendling. Det viser sig, at i de 162 kommuner, hvor nettoudpendlingen er mere end 10 pct. af beskæftigelsen, fører vækst i udpendlingen til faldende stemmeprocent. Det sker ikke i de øvrige kommuner.

4. Konklusion

Vi kan altså konkludere, at den øgede pendling har ført til faldende lokalpolitisk engagement i mindre og mellemstore kommuner (dem med nettoudpendling). Hver gang udpendlingen i disse kommuner stiger 10 procentpoint, falder stemmeprocenten ved kommunalvalget med 1-2 procentpoint.

Omvendt er der ingen effekt i de større byer (med nettoindpendling).

Desuden er spredningen i kommunernes stemmeprocent reduceret mellem 1985 og 1997.

Alt peger mod, at pendlingen vil stige yderligere i de kommende årtier. Det vil nok også føre til faldende lokalpolitisk engagement i

nogle små og mellemstore kommuner, hvor udpendlingen er høj. Andre forhold kan trække i samme retning. Og troen på, at lokaldemokratiet fremover trives bedst i de mindre kommuner, får måske et skud for boven.

Men der er behov for mere forskning på området. Det er nok et spørgsmål, om effekten af pendlingen er så stor, at det i sig selv ændrer kommunernes rolle i det danske velfærdssamfund.

Litteratur:

Der henvises til litteraturlisten i: Groes, Nils og Steffen Petersen (2000): Pendling og stemmeprocent, memo, AKF Forlaget.